

تاثیر فن آوری اطلاعات

خواهد شد

امروزه فن آوری اطلاعات، تأثیر شگرفی بر فرایند حسابداری و حسابرسی گذاشته است. شرکت‌ها به منظور اجرای عملیات روزمره‌ی خود و به منظور صرفه‌جویی در زمان و هزینه، استفاده‌ی گسترده‌ای از آن می‌کنند. شرکت‌های حسابرسی نیز به منظور همراهی با شرایط و تغییرات مربوط به فن آوری اطلاعات، نیازمند تغییر تکنیکها و روش‌های سنتی خود هستند. پیشرفت‌های فن آوری و سیستم‌های فن آوری اطلاعاتی پیچیده، شکل واقعی شواهدی که باید حسابرسان کسب کنند و همچنین کفایت و مناسب بودن این شواهد را تغییر داده است. بنابراین حسابرسان به منظور اجرای مؤثر عملیات حسابرسی، نیازمند به کارگیری ترکیب مناسبی از هر دو تکنیک دستی و مکانیزه خواهند بود. فن آوری اطلاعات به رغم داشتن مزایای بسیار، باعث بالا رفتن ریسک اطلاعات در شرکت‌ها و واحدهای تجاری نیز شده است. بنابراین حسابرسان باید، نسبت به گذشته، روش‌های مؤثرتری را به منظور کاهش ریسک، به کار گیرند.

در این مقاله، تأثیر فن آوری اطلاعات بر حسابرسی از دو جنبه بررسی خواهد شد:

۱. تأثیر فن آوری اطلاعات بر ریسک حسابرسی
۲. تأثیر فن آوری اطلاعات بر روش‌ها و تکنیک‌های حسابرسی در پایان نیز برخی ابزارهای فن آوری اطلاعات که در حسابرسی کاربرد دارند، معرفی خواهند شد.

علی مهدوی پور

عضو جامعه حسابداران رسمی ایران
و عضو هیات علمی دانشگاه امام رضا (ع)

محمد جواد غفاری

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری
دانشگاه شیراز

مقدمه

انقلاب فن آوری در حسابداری و حسابرسی، با استفاده از اولین رایانه های تجارتی در تابستان ۱۹۵۴ آغاز شد. فن آوری اطلاعات روش هایی که داده های حسابداری ذخیره، بازیابی و استفاده می شوند را تغییر داده است. این سیستم های جدید منجر به تغییر اساسی حرکت حسابرسی در جهت رسیدن به اهداف خود شده است. علاوه بر نقش رایانه ها در جهان تجارت، دیگر وقایع مربوط به فن آوری اطلاعات نیز تأثیر بسیار بر روی حرفه و روش های حسابرسی گذاشته است. این وقایع شامل تجارتی شدن رایانه ها، شایعات مربوط به تأمین سرمایه، ظهور حسابرسی سیستم های اطلاعاتی و کنترل های مربوط به آن، مطالعات سیستم ها و قابلیت حسابرسی کنترل آن ها به وسیله های واحد حسابرسی داخلی و ظهور دائم فن آوری های نوین است.

فرایند حسابرسی و ابزارها و تکنیک های آن نسبت به حسابرسی سنتی قبل از سال ۱۹۵۴ تغییرات شگرفی کرده اند. امروزه تأثیرات فن آوری اطلاعات، در قالب مجموعه های از علوم، مهارت ها و استانداردهایی که به منظور راهنمایی حسابرسی معاصر که در سال ۱۹۵۴ وجود نداشت، بر روی حسابرسی به اوچ خود رسیده است.

از همان ابتدای امر، حسابرسان مستقل دوران سختی برای حسابرسی بر مبنای رایانه داشتند. ابتدا اکثریت حسابرسان، حسابرسی خود را بدون در نظر گرفتن رایانه و تأثیر پردازش الکترونیکی داده ها بر فعالیت شان انجام می دادند. در سال ۱۹۶۰ حسابرسانی که بر مبنای سیستم و با در نظر گرفتن فن آوری، فعالیت خود را انجام می دادند متحمل هزینه های گذاف، صرف زمان زیاد و تغییر مداوم برنامه های حسابرسی به علت گسترش، پیشرفت و تکامل تدریجی سیستم ها و فن آوری های اطلاعات می شدند.

به صورت الکترونیکی انجام شود. همچنان که شرکت ها خود را با پیشرفت های فن آوری و فرق می دهند، حرفه ای حسابرسی نیز باید روش ها و تکنیک های خود را با توجه به این پیشرفت ها تعديل کند. (کاسترو و راردو، ۲۰۰۷ : ۱)

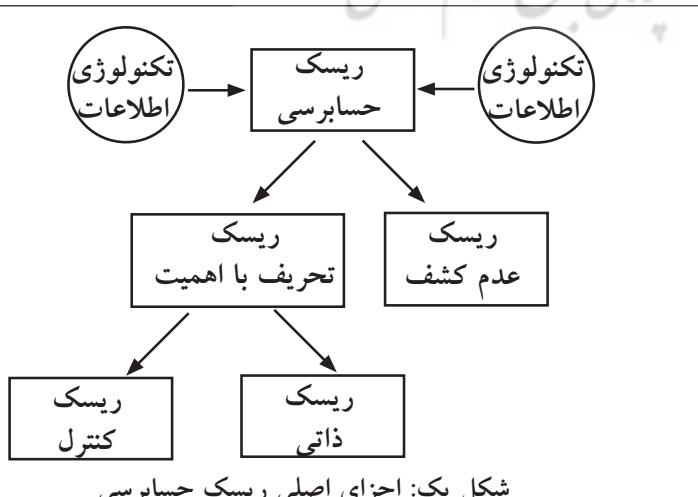
فن آوری اطلاعات و ریسک حسابرسی
به علت این که امروزه فن آوری اطلاعات در سیستم گزارشگری مالی بسیاری از واحدهای اقتصادی رایج شده است (از سیستم های حسابداری واحد های تجارتی کوچک ساده تا پیچیده و بزرگ)، حسابرسان نیازمند تعیین تغییرات اساسی هستند که باید در مورد روش های حسابرسی آن ها انجام شود تا اطمینان لازم را در مورد قابل قبول بودن ریسک های مربوط به فن آوری اطلاعات کسب کنند. (۲۰۰۷:۲.AICPA)

درک تأثیر فن آوری اطلاعات بر روی ریسک حسابرسی^۳ می تواند منجر به برنامه ریزی مؤثر تر و کارامدتر حسابرسی شود. شکل یک اجزای اصلی ریسک حسابرسی را نشان می دهد.

بر مبنای استانداردهای حسابرسی، حسابرس باید حسابرسی را چنان بر نامه ریزی و اجرا کند تا بتواند شواهد حسابرسی مناسب و کافی به منظور کاهش ریسک حسابرسی به سطحی باعث شده تا مبادلات شرکت ها نیز

تأثیر تکامل فن آوری ها متناقض بود. از یک طرف گسترش و پیشرفت فن آوری باعث پیدایش سیستم های پیچیده بیشتری شده که به منظور حسابرسی کارا باید مدنظر قرار گیرد و از طرف دیگر باعث هدایت حسابرسان به منظور به کارگیری فن آوری پیشرفت به عنوان ابزاری برای اجرای مؤثر تر و کارتر حسابرسی شده است. به عنوان مثال، یکی از معایی که در اثر گسترش فن آوری ایجاد شده، پراکندگی اطلاعات است. فن آوری های گسترده، به ویژه اینترنت، نقاط کنترل را غیر مرکز می کنند. دیگر، حسابرسان مانند گذشته نمی توانند به یک بخش خاص از واحد صاحب کار مراجعه و کنترل های اصلی آن را مورد توجه قرار دهند. این افزایش و عدم مرکز کنترل ها باعث کاهش کارایی و اثر بخشی فرایند حسابرسی شده و حسابرسان را ملزم می کند به منظور همراهی با این تغییرات فن آوری، روش ها و تکنیک های حسابرسی خود را تغییر دهن.

امروزه شرکت ها به منظور اجرای عملیات روزانه خود، نیازمند استفاده از ابزارهای گوناگونی همچون رایانه، اسکنر، چاپگر، پست الکترونیکی، و سایر ابزارها هستند. مهم تر از همه، افزایش کاربرد سیستم های اطلاعاتی پیشرفت و مبادله الکترونیکی اطلاعات کاهش ریسک حسابرسی را نیز

پایین کسب کند.

اجرای مؤثر روش‌های حسابرسی برای کسب چنین شواهدی نیازمند این عوامل است: (۲۰۰۷:۴، AICPA)

- شناخت ریسک فن‌آوری اطلاعات و ارتباط این ریسک با ادعاهای موجود در صورت‌های مالی

حسابرسی

به منظور تنظیم برنامه و طرح کلی حسابرسی، حسابرس باید شناخت صحیحی از واحد مورد رسیدگی، به منظور گردآوری، نگهداری و پردازش اطلاعات و کنترل‌های داخلی مربوط به فن‌آوری اطلاعات داشته باشد. این شناخت همچنین می‌تواند به حسابرسان در برآورده ریسک حسابرسی یاری رساند.

به منظور برآورده ریسک، حسابرسان باید منبع تحریف‌های بالقوه‌ی احتمالی در هر یک از سطوح مشخص معاملات، مانده‌ی حساب‌ها و ارائه و افشا را تعیین کند. بدین منظور حسابرسان باید موارد زیر را ارزیابی کند: (۲۰۰۷:۶، AICPA)

- ماهیت برآورده

- حجم معاملات یا اطلاعات مربوط به برآورده

- ماهیت و پیچیدگی سیستم‌ها شامل استفاده از فن‌آوری اطلاعات

سپس حسابرسان می‌تواند روش‌های برآورده ریسک از جمله پرس‌وجو از مدیریت و کارکنان واحد تجاری، روش‌های تحلیلی و بازرگانی مشاهده‌ی دقیق را اجرا کند.

شواهد کسب شده در جریان اجرای روش‌های برآورده ریسک همانند شواهد به دست آمده از اجرای آزمون کنترل‌ها و روش‌های تکمیلی، بخشی از شواهدی خواهند بود که حسابرسان به منظور نتیجه‌گیری منطقی و اظهار نظر نسبت به صورت‌های مالی، از آن‌ها بهره خواهند گرفت.

به منظور برآورده ریسک کنترل در سطح صورت‌های مالی، حسابرس

بررسی خواهد کرد که آیا شرکت

سیاست‌ها و روش‌هایی به منظور محدود کردن دسترسی به اطلاعات مالی و برنامه‌های مالی به افراد مجاز بر طبق شرایط مجاز دارد یا خیر و در صورت وجود آیا به طور مؤثر و کارا اجرا می‌شود یا خیر؟

ریسک کنترل فن‌آوری اطلاعات زمانی کمتر از حد بالا خواهد بود که کنترل‌های مؤثری بر روی دسترسی مدیران به محیط فن‌آوری اطلاعات و نحوه تغییرات مجاز وجود داشته باشد.

زمانی که حسابرسان خطر کنترل فن‌آوری اطلاعات را برآورده می‌کند، ممکن است بخواهند تا به منظور کاهش بالقوه‌ی حجم روش‌های اضافی و آزمون‌های محتوا و کاهش ریسک حسابرسی، آزمون کنترل‌ها را اجرا

کنند.

- ارزیابی خطر تحریف با اهمیت:

حسابرسان بر اساس شناخت از نقش فن‌آوری اطلاعات در عملیات مالی شرکت و شناخت از عملکرد کنترل‌ها، باید در مرحله‌ی بعد ریسک تحریف با اهمیت را ارزیابی و ارزیابی خود را مستند کنند. مستندسازی روش‌های ارزیابی ریسک می‌تواند باعث شود تا حسابرس در صورت عدم تماس با حسابرس قبلی بتواند شناختی از روش‌های اجرا شده‌ی حسابرسی، نتایج روش حسابرسی و شواهد کسب شده و نتایج به دست آمده، را به دست آورد. اطلاعاتی که معمولاً حسابرسان به منظور ارزیابی ریسک جمع آوری خواهند کرد اغلب شامل موارد زیر خواهد بود:

۱. نقش فن‌آوری اطلاعات در

دسترسی تولید شده توسط سیستم

۲. مشاهده:^۶

- بازنگری مرکز داده‌های واحد اقتصادی به منظور مشاهده کنترل‌های فیزیکی و محیطی
- مشاهده کنترل‌های اتوماتیک که برای وضعیت‌هایی که نیازمند طراحی کنترل برای هر یک از آن‌ها است، اجرا می‌شود.

۳. پرس‌وجو:^۷

- پرس‌وجو از کارمندان شرکت به منظور تعیین این که مسئولیت‌های مربوط به روش‌های اجرای کنترل‌ها توسط آن‌ها درک شده و افراد قادر به اجرای کارآمد کنترل‌ها هستند.

۴. تأیید:^۸

- اجرای برنامه در عمل (معمولًاً محیط آزمایشی) به منظور تأیید وجود کنترل اتوماتیک فن‌آوری اطلاعات و روش‌های حسابرسی امر روزه بر اثر افزایش کارایی و اثربخشی فن‌آوری اطلاعات، افزایش هزینه‌های حسابرسی و کمبود وقت حسابسان، استفاده از فن‌آوری اطلاعات در حسابرسی، مقرنون به صرفه

مقابل تغییرات غیرمجاز

- حفاظت از داده‌ها در مقابل

- دسترسی غیر مجاز و اثنا
- اطمینان از توانایی شرکت به منظور جبران ضعف‌ها و خطاهای عملیاتی مربوط به فن‌آوری اطلاعات زمانی که روش‌های حسابرسی

با استفاده از اطلاعات تهیه شده به وسیله‌ی سیستم اطلاعات واحد تجاری اجرا می‌شوند، حسابرس باشد شواهد حسابرسی در مورد صحیح و کامل بودن اطلاعات تهیه شده به وسیله‌ی سیستم اطلاعات واحد تجاری را کسب کند.

موارد زیر نمونه‌ای از آزمون‌هایی هستند که حسابرس به منظور تعیین اثربخشی و کارآمدی کنترل‌های فن‌آوری اطلاعات معمولاً انجام می‌دهد.

(AICPA: ۱۵: ۲۰۰۷)

۱. بازررسی:

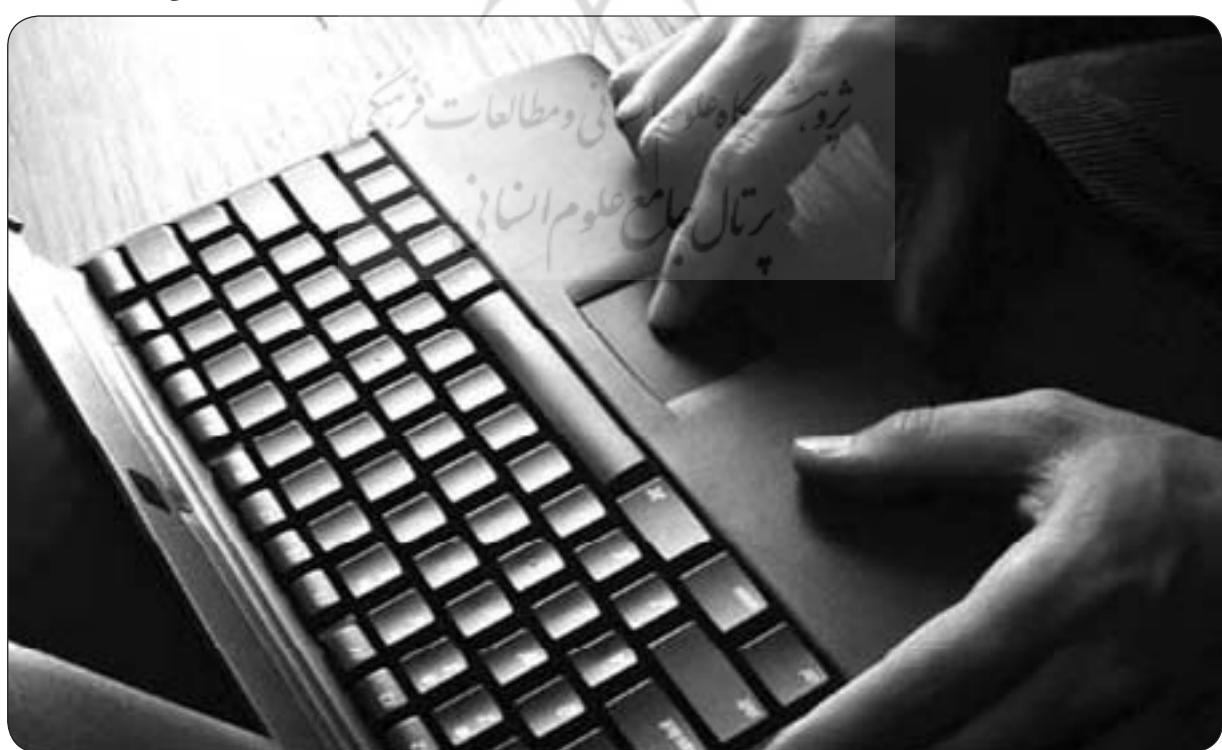
- بررسی و بازررسی تغییر روش‌ها و سیاست‌های مدیریت
- بررسی مستندات تغییر کنترل‌های مدیریت
- بررسی گزارش فایل به منظور تعیین حقوق دسترسی کاربران
- بازنگری لیست مدیریت حقوق

را اندازی، ثبت، پردازش و گزارشگری معاملات: حسابرسان اطلاعاتی به منظور شناخت حساب‌های معین، نوع حساب‌ها، گزارشگری مالی و سیستم‌های اطلاعاتی منابع معاملات مالی یا داده‌هایی که استفاده می‌شوند، کسب کنند.

۲. چگونه واحد اقتصادی فن‌آوری اطلاعات را مدیریت می‌کند: این قسمت شامل افرادی می‌شود که از ساختار و سازمان فن‌آوری اطلاعات حمایت می‌کنند و همچنین افرادی که مسئولیت مدیریت اجرایی پایه‌های فن‌آوری اطلاعات را بر عهده دارند.

۳. ارزیابی طراحی کنترل‌های داخلی و تعیین این که آن کنترل‌ها به منظور کاهش ریسک مربوطه به استفاده از فن‌آوری اطلاعات اجرا خواهند شد: این بخش از کنترل‌ها معمولاً شامل کنترل‌های عمومی و یا کنترل‌های عملیات فن‌آوری اطلاعات خواهد بود. اهداف کنترل‌های عمومی فناوری اطلاعات عبارتند از:

- اطمینان از عملکرد مناسب عملیات و قابلیت استفاده‌ی سیستم‌ها
- حفاظت از داده‌ها و برنامه‌ها در

این فعالیت‌ها شامل خواندن فایل‌های انتخاب شده‌ی رایانه، طبقه‌بندی داده‌ها، تلخیص اطلاعات، ارائه‌ی محاسبات، نمونه‌گیری و چاپ گزارش‌ها به شکلی که به وسیله‌ی حسابرسان مشخص می‌شود، خواهد بود. هنگامی که از نرم‌افزارهای حسابرسی عمومی استفاده می‌شود، حسابرسان باید گام‌های مناسبی به منظور اطمینان از کامل بودن داده‌ها و اطلاعات صاحب‌کار بردارند.

نرم‌افزار کاربردی ریدیابی و طرح‌ریزی:^{۱۱}

این گونه نرم‌افزارها، دارای ابزارهای مخصوصی به منظور تحلیل جریان داده‌ها از طریق پردازش و مستندکردن مبانی، مسیر، وضعیت کنترل و مراحل پردازش، هستند. گفتنی است که استفاده از این تکنیک فقط عوامل فرایندها و پردازش‌های نادرست را نشان می‌دهد و داده‌های واقعی را ارزیابی نخواهد کرد.

سیستم‌های کارشناسی:^{۱۲}

سیستم‌های کارشناسی، که به عنوان سیستم‌های حمایت تصمیم هم از آن‌ها یاد می‌شود، ابزارهایی هستند که می‌توانند در جهت کمک به حسابرسان در فرایند تصمیم گیری به وسیله‌ی مکانیزه کردن داشت کارشناسان در حوزه‌های مربوطه، استفاده شوند. زمانی که از این تکنیک استفاده می‌شود، حسابرسان باید از استفاده می‌سیری که سیستم عملکرد سیستم به منظور تأیید صحیح بودن مسیری که سیستم دنبال می‌کند، آگاه باشند.

آزمون داده‌ها:^{۱۳}

آزمون داده‌ها، شبیه‌ساز معاملات است که می‌تواند به منظور آزمون ماهیت پردازش، محاسبات و کنترل‌های برنامه‌های واقعی در رایانه، مورد استفاده قرار گیرد. این تکنیک شامل ابزارهای آزمون کامل بودن (ITFS) و ارزیابی‌های سیستم پایه (BCSES) است.

قبل از استفاده از آزمون داده‌ها، حسابرسان باید تعیین کنند که آیا انجام این روش تأثیری بر سیستم واقعی

این‌که اهداف حسابرسی و مشخصات فن‌آوری اطلاعات مربوط به فعالیت‌های حسابرسی تحقق یافته‌اند، کنترل شود. بدین منظور اجرای آزمون‌های خاصی همچون موارد زیر می‌تواند مفید باشد:

۱. تلفیق مجموع کنترل‌ها

۲. بازنگری خروجی‌ها به منظور ارزیابی معقول بودن آن‌ها

۳. بازنگری منطق، پارامترها و سایرمشخصات سیستم‌های فن‌آوری اطلاعات

۴. بازنگری کنترل‌های عمومی محیط فن‌آوری اطلاعات صاحب‌کار قبل از اتکا بر روی خروجی‌های سیستم

نکته‌ی قابل توجه این است که ماهیت، زمان‌بندی و میزان آزمون‌ها به قابلیت دسترسی و ثبات منابع فن‌آوری اطلاعات موردن استفاده، بستگی دارد.

استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعات برای فعالیت‌های حسابرسی باید به منظور تهیه‌ی شواهد حسابرسی مناسب

به طور کافی مستند شود. به‌ویژه کاربرگ‌های تهیه شده باید شامل توصیف فن‌آوری اطلاعات مربوط به فعالیت حسابرسی، برنامه‌ها و اجرای

آن و خروجی‌ها همراه با نتایجی که به دست آمده، باشد. معمولاً استفاده از کاربرگ‌های الکترونیکی، مخاطره‌ی

از دست دادن شواهد حسابرسی مستند شده در اثر خرابی کلی رایانه‌ها، خرابی حافظه‌های رایانه و از بین رفتن فایل‌ها و پرونده‌های الکترونیکی را افزایش می‌دهد.

بدین منظور حسابرسان باید نسبت به نگهداری مؤثر این فایل‌ها و تهیی روزانه‌ی پشتیبان از کارهای انجام شده اقدام کنند.

ابزارهای فن‌آوری اطلاعات در حسابرسی

نرم‌افزارهای حسابرسی عمومی:^{۱۰}

این گونه نرم‌افزارها، برنامه‌ی رایانه‌ای یا یک سری از برنامه‌های رایانه‌ای هستند که به منظور اجرای فعالیت‌های اتوماتیک مشخصی طراحی شده‌اند.

شده است.

امروزه شرکت‌های حسابرسی به منظور همراهی با شرایط و تغییرات مربوط به فن‌آوری اطلاعات، نیازمند تغییر تکنیک‌ها و روش‌های سنتی خود هستند، ولی نکته‌ی قابل توجه این است که به منظور استفاده از روش‌های جدید، حسابرسان باید عواملی از قبیل داشتن مهارت و دانش و تجربه‌ی فن‌آوری اطلاعات، در دسترس بودن منابع فن‌آوری اطلاعات، محدودیت‌های زمانی، کامل بودن سیستم اطلاعات صاحب‌کار و محیط فن‌آوری اطلاعات، کارایی و اثربخشی استفاده از تکنیک‌های فن‌آوری اطلاعات در مقابل تکنیک‌های دستی و سطوح ریسک حسابرسی را مدنظر قرار دهند.

به منظور استفاده از فن‌آوری اطلاعات، حسابرسان باید برنامه‌ریزی خاصی شامل موارد زیر را اجرا کنند:

۱. تعیین هدف استفاده از فن‌آوری اطلاعات

۲. تعیین قابلیت و امکان دسترسی به منابع فن‌آوری اطلاعات و داده‌های آن

۳. تعریف روش‌هایی که می‌خواهند به کار گیرند (همچون نمونه‌گیری ثابت، محاسبه‌ی مجدد، تسجیل و...)

۴. تعریف شرایط خروجی‌های موردن نیاز

۵. مستندسازی فن‌آوری اطلاعات موردن استفاده شامل اهداف، نمودار گردش‌کار و هر ساختار عملیاتی دیگر آن

در مرحله‌ی بعد، حسابرسان باید براساس این برنامه‌ریزی مناسب و طراحی آزمون، پردازش و ارزیابی مستندات، اطمینانی منطقی از کامل بودن، قابلیت اعتماد، سودمندی و امنیت فن‌آوری اطلاعات به دست آورند.

مسئله‌ی مهم در اینجا این است که این مرحله باید قبل از اتکا به محیط فن‌آوری اطلاعات صاحب‌کار انجام شود.

استفاده از فن‌آوری اطلاعات باید به منظور تأمین اطمینان منطقی از

صاحب کار خواهد داشت یا خیر؟ استفاده از این تکنیک فقط زمینه‌های بالقوه‌ی پردازش اشتباه را مشخص می‌کند و اطلاعات واقعی را ارزیابی نخواهد کرد. در اجرای این تکنیک حسابرسان باید آگاه باشند که بسته به تعداد معاملات پردازش شده، تعداد برنامه‌هایی که آزمون می‌شود و پیچیدگی سیستم‌ها و برنامه‌ها، تحلیل آزمون داده می‌تواند به طور گستره‌ای پیچیده و زمان‌بر باشد.

نرم افزارهای مطلوبیت:^{۱۴}

از این تکنیک می‌توان به منظور آزمون فعالیت پردازش اطلاعات، آزمون برنامه‌ها، فعالیت‌های سیستم، روش‌های کاربردی، ارزیابی فعالیت فایل داده‌ها و تحلیل داده‌های حسابداری استفاده کرد.

در طول استفاده از این تکنیک حسابرسان باید دسترسی و نفوذ برنامه‌ریزی نشده را که ممکن است در طول پردازش رخ دهد، کنترل کنند.

نتیجه‌گیری

فن آوری اطلاعات در دو دهه‌ی

پی‌نوشت‌ها

1-Information technology	6. Observation	11. Application Software tracing and mapping
2-Audit Risk	7. Inquiry	12. Audit expert system
3. Control Risk	8. Confirmation	13. Test Data
4. Risk of Material misstatement	9. Outputs	14. Utility Software
5. Inspection	10. Generalized Audit Software	

منابع و مأخذ

- AICPA - IT Executive Committee (2007). Information Technology Considerations in Risk-Based Auditing, Top technology.
- Caster, Paul and Verardo, Dino (2007). Technology changes The form and competence of Audit evidence, CPA journal, January
- DCAA (2007) . General audit requirement , <http://www.dcaa.mil/cam>
- Janvrin , Diane, Bierstaker, James and D. lowe, Jordan, An examination of audit information technology usage and perceived importance, <http://aaahq.org/audit/midyear/07midyear/papers/Janvrin>
- Robson , Keith; Humphrey , Christopher; Khalifa, Rihab and Jones, Julian (2007). Transforming audit technologies: business risk audit methodologies and the audit field , Journal of Accounting , organizations and society, Vol32, PP. 409-438
- Weidenmier, M.L and Ramamoorti, Sridhar (2006). Research opportunities in information technology and internal auditing, Journal of information systems, Vol.20 , No.1, PP. 205-219 http://media.wiley.com/product_data/excerpt/90/04712811/0471281190.pdf <http://www.ntcepg.com/downloads/products/00722h63431/0072263431chap01.pdf>